

ОЦІННИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРИКМЕТНИКІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЗОВНІШНОСТІ ЛЮДИНИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Подається детальний огляд принципів функціонування прикметників розміру на позначення зовнішності людини: розглядаються принципи сполучення досліджуваних прикметників з іменниками, що позначають зовнішність людини, та оцінний потенціал цих прикметників.

Ключові слова: оцінний потенціал, оцінний, експресивний та емоційний компоненти значення, семантична сполучуваність

Приводится подробный обзор принципов функционирования прилагательных размера для обозначения внешности человека: рассматриваются принципы сочетания исследуемых прилагательных с существительными, которые обозначают внешность человека, и оценочный потенциал данных прилагательных.

Ключевые слова: оценочный потенциал, оценочный, экспрессивный и эмоциональный компоненты значения, семантическая сочетаемость

In the article a detailed overview of the principles of adjectives functioning to describe the appearance of people is given: the principles of adjectives compatibility with nouns that denote human appearance and the evaluative potential of these adjectives are determined.

Keywords: evaluative potential, evaluative, expressive and emotional components of meaning, semantic compatibility

Перше уявлення про людину складається під впливом її зовнішності та голосу. Саме ці критерії вже у перші хвилини дозволяють нам дати оцінку персоні на основі її зовнішніх даних. Існують навіть певні загальні уявлення, які дають змогу оцінити характер людини через її зовнішність, окрім того, власні уподобання людини сприяють формуванню враження, а відтак і оцінки одним суб'єктом іншого. Для опису зовнішності людини часто використовують прикметники розміру. Принципи вживання прикметників, що позначають загальний розмір та різні аспекти часткового розміру, описані в низці студій [1; 6; 8]. Тому в статті ставиться завдання

не просто визначити сполучуваність прикметників розміру з іменниками зовнішності, але встановити оцінний потенціал досліджуваних прикметників у таких сполученнях.

Оцінний та емоційний компоненти звичайно пов'язані з експресивним компонентом, який декодується за допомогою лексичних інтенсифікаторів, що виражають більший порівняно з нормою ступінь ознаки. Іншими словами, експресивність – це посилення сприйняття за рахунок емоційної реакції, викликані образністю, зокрема звуковою, тобто відображення емоційного, особистісно зацікавленого, суб'єктивного ставлення в семантиці слова або виразу, що і надає експресивного ефекту цьому значенню [7, с. 112].

Оцінка або оцінний компонент є частиною конотативного значення слова. Крім того, „при всій важливості та необхідності розмежування в конотативному значенні слова таких компонентів, як додаткові смислові асоціації, експресивність, емоційність, інтенсивність, оцінність та інші, всі вони найтіснішим чином переплетені один з одним, і тому важко відокремлюються в практиці лінгвістичного аналізу” [4, с. 94-95]. У лінгвістиці категорія оцінки визначається як позитивна, нейтральна або негативна якість предмета, „як судження мовця, його відношення – схвалення/несхвалення, бажане/небажане, захоплення тощо, як одна з основних складових частин стилістичної конотації” [5, 6].

Зовнішність людини ми розглядаємо з тих позицій, які описуються в англійській мові через прикметники розміру. Для визначення достовірності даних складено таблицю 1, в яку були внесені всі сполучення досліджуваних іменників з прикметниками розміру, підраховані суми χ^2 і коефіцієнти K, які покажуть значущість зв'язку між елементами. Деяким прикметникам опис людини не властивий, до таких належать *deep* (окрім випадків опису очей), *shallow*, *low*.

Загальний аналіз дозволив зробити такі припущення: деякі прикметники володіють більш вираженою здатністю позначати оцінку; для деяких прикметників характерне вживання для позначення розміру певних іменників, окрім того, статева (вікова) приналежність іменників визначає функціонування досліджуваних одиниць. Гендерна оцінка – це вид соціальної оцінки суб'єкта чи об'єкта навколишньої дійсності, підставою якої є базова ознака „чоловіче” чи „жіноче”. Зафіксовані мовою уявлення про „типово жіноче” і „типово чоловіче” пронизують усю гендерну систему. В

комбінації з такими соціальними чинниками, як раса, національність, клас, вік, гендер створює своєрідну систему соціальної ієрархії. Отже, гендерний аспект категорії оцінки передбачає розгляд того, як вербалізуються мовою ролі, норми, цінності, що відведені суспільством жінкам та чоловікам, а саме, як конструюються і віддзеркалюються в мові гендерна асиметрія та ієрархія. Застосування чоловічого позначення щодо референта-жінки підсилює її позитивну оцінку, а номінація чоловіка жіночим позначенням знижує оцінку чи змінює її знак на протилежний убік пейорації значення [2].

Матеріалом дослідження стали художні тексти британських (14 творів) та американських (15 творів) авторів та вибірка з Британського національного корпусу.

Перш ніж перейти до позначень зовнішності людини, з таблиці 1 було виділено підгрупи іменників, що стосуються зовнішності людини: загальний опис (фігура, чоловік, жінка тощо), частини тіла (руки, ноги, шия тощо), деталі обличчя (очі, ніс та ін.), волосся, голос. Прикметники, що утворюють різні підгрупи в середині ЛСГ розміру, характеризуються власною сполучуваністю. Прикметники загального розміру здатні більше чи менше характеризувати всі аспекти зовнішності, а от прикметники часткового розміру розподіляються так: загальну характеристику надають прикметники *tall, short, broad*; при описі обличчя використовуються прикметники горизонтального напрямку і лише у сполученні з двома іменниками – вертикального, те саме стосується всіх інших аспектів зовнішності.

Отже, опис зросту та фігури людини здійснюють прикметники загального розміру і *tall, short, broad*. Безсумнівно позитивною конотацією при позначенні загального вигляду вирізняється елемент *tall*. Прикметник *tall* вживається з прикметниками *young* (віку), *good-looking, beautiful, handsome* (оцінки), *thin, slim, lean* (розміру). Початкове значення „гарний” цього прикметника надало йому позитивну конотацію, адже на початку СА періоду словник фіксує такі значення, як „сміливий, правильний, належний, гідний”, у 1450 році відзначено нове значення „гарний”, що розвинулося від „правильний” [11]. Саме на його основі виник ЛСВ „великий за зростом, розміром” у XVI столітті [12, с. 481]. Позитивна оцінка властива прикметнику на всіх етапах його еволюції. З числових даних, поданих у таблицях 1 і 2, можна зробити висновок, що *tall* вживається для позначення зросту чоловіків частіше, ніж жінок

($\chi^2_{\text{tall-man}} = 139,44$; $\chi^2_{\text{tall-woman}} = 23,95$). Його антонім *short*, виражаючи розмір без оцінки, не вирізняється ні чітко вираженою конотацією, ні приналежністю до певної групи іменників.

Що стосується підгрупи загального розміру, то, хоча всі прикметники були зафіксовані у сполученні з виділеною групою іменників, не у всіх випадках вони стосуються саме зовнішності людини. Для прикметника *great* основним виступає саме ЛСВ з оцінним значенням „видатний, величний”. З усіх зафіксованих прикладів не було виділено жодного, який би стосувався передачі розміру, а не оцінки характеру, становища чи професійних вмінь: *‘But it will prove that Miss Normal Superstar has one great girl: the camera loves her’*. Деякою мірою це ж стосується і прикметника *little*, який є доманантою позначення маленького розміру абстрактних понять. Роль позначення розміру для прикметників із семою „маленький” переважає над позначенням важливості чи інтенсивності понять. Обидва прикметники позначають оцінку – позитивну та негативну – як окремий ЛСВ, включають оцінний сегмент значення в більшості інших ЛСВ і паралельно зберігають здатність позначати тільки розмір. Окрім того, прикметникам властиве позначення віку: *‘I lied a lot when I was a little girl’*. Оцінний компонент значення в даному випадку здебільшого позитивний: пестливий при переносному вживанні, передача враження про активність та енергійність „маленької” особи чи про поважний вік: *“Yes, I’ve lived for over a hundred years,” replied the little old man proudly*”. Цікавий факт надає порівняння сум χ^2 і коефіцієнтів К: для прикметника *little* існують сильні зв’язки з дорослими ($\chi^2_{\text{little-man}} = 132,52$; $\chi^2_{\text{little-woman}} = 44,08$), його синоніму *small*, навпаки, властиві сильні зв’язки з дітьми ($\chi^2_{\text{small-boy}} = 739,0$; $\chi^2_{\text{small-girl}} = 37,61$). На нашу думку, цей факт пов’язаний насамперед з історично закладеною здатністю позначати вік, яка для прикметника *little* в усі періоди була більш значущою, ніж для *small*.

Позначення росту зі значенням „великий” здійснюється 2-ма прикметниками: *big* та *large*. Різниця між *big* та *large* в цьому контексті, за словником Вебстера, стосується додаткового уявлення про предмети: *large* вживається для характеристики осіб високого зросту та кремезних, *big* – для важких. Окрім того, ми припускаємо, що походження прикметників вплинуло насамперед на їхню семантику, тобто *big* описує сильних, гарних, а *large* – „широких”, товстих людей. Прикметник *big*, за даними етимологічного словника [12,

с. 40], походить зі скандинавських діалектів і має початкове значення „могутній, сильний”. Це підтверджують і словники СА періоду, в яких виділено такі його значення: „*strong, robust; mighty, powerful*” [11]. У проаналізованих текстах цей прикметник з’являється в другому періоді (початок XIV ст.). Важко визначити, в якому саме значенні він вживається, адже сам контекст підказує можливість його трактування і як „великий”, і як „сильний”. Прикметник *big* сполучається з іменниками „чоловік”, „м’язи”, „кістки”, вживаючись у деяких випадках паралельно з прикметником „сильний”: ‘*And therto he was strong and big of bones*’. Прикметник *large* починає активно вживатись у літературних джерелах другої половини XIV століття і за значеннєвою структурою наближається до прикметника *mikell*. Становлення значення відбувалося в кілька етапів: запозичене французьке слово зі значенням „широкий, просторий” [12, с. 259] спочатку функціонувало в основному значенні „широкий” та переносному – „щедрий, рясний” і лише в XIII-XIV століттях набуло значення „широкий, великий”. Тому основними ЛСВ на початку другого періоду було позначення фізичного розміру – ‘*frount large*’ (чоло) – з особливістю в тому, що, крім семи „великий”, цілісне значення можна трактувати через сему „широкий”. Це підтверджують іменники, з якими сполучається прикметник *large*: *frount* (фасад, чоло), *hipe* (стегно). Відсутність розмежування значення характерна для СА періоду, зникає вже в першій половині XV століття. Цей факт підтверджується паралельним вживанням із такими прикметниками, як *thik, wyde, brode, long*, проте еволюція значення відобразилась у сучасних засадах функціонування. Для другого прикметника важливим партнером є прикметник, що характеризує форму тіла ‘*large man – burly, fat, heavy*’; а прикметник *big*, як уже було зазначено, сполучається з іншими прикметниками розміру, а також оцінки і прикметниками із семою „гарний”. При описі статури прикметником *big* наголошується зріст, навіть у випадку опису жінок (тут має місце дещо негативна конотація), а при описі прикметником *large* – вага: “*A large woman, who confessed to weighing fifteen stone, she championed the manufacture of outsize clothes at modest prices*”, “*she was a very big woman, at least six foot or more*”. При цьому наявні у прикметників зв’язки демонструють, що *large* частіше вживається для опису жінок, а *big* – чоловіків (див. табл. 1 і 2). Простежимо це співвідношення в інші

періоди становлення англійської мови. Як уже зазначалося, *big* в СА періоді мав інше значення і вживався виключно для опису чоловіків. *Large* мав значення „широкий”, тому описував не статуру, а частини тіла, частіше жіночі: “*He seth hire front is large and plein*”.

З точки зору опису частин тіла чи деталей обличчя прикметникам *big*, *great*, *large* властиві спільні риси і характерні особливості. Звичайно, що спільною є сема „великий” і, як уже мовилося, можливість характеризувати майже всі аспекти зовнішності людини. З погляду конотації спільними для пари *big* – *large* є: позитивність при позначенні розміру очей та негативність при описі носа, голови, ніг тощо; прикметник *great* володіє позитивною конотацією для всіх зазначених іменників (детальніше див. табл. 1).

Прикметники загального розміру при описі кінцівок та деталей обличчя володіють подібною сполучуваністю. В таблиці 2 наведені сильні зв'язки прикметників з іменниками – всі прикметники загального розміру сполучаються з більшістю вказаних іменників, проте оцінне значення кожного вирізняється з-поміж інших. Для *big* та *large* важливими контекстуальними партнерами виступають іменники: *foot*, *hand*, *head*, *lip*, *eye*, *nose*. Не у всіх випадках звичайно прикметники володіють вираженим оцінним компонентом значення, який розглядається в статті детально. Позитивною конотацією володіють обидва прикметники при описі очей та губ. Для визначення різниці у значеннях прикметників із цими контекстуальними партнерами були також вибрані слова-супровідники в досліджуваних контекстах. У результаті отримано додаткові уявлення про те, яка існує різниця між сполученнями *big eyes* і *large eyes*. І перманентні, й okazionalnі визначення сполучень здебільшого збігаються, хоча *large eyes* передають певний емоційний стан – *passionate*, *mournful*, *wet*; а *big eyes* – супроводжуються додатковим описом щодо кольору, яскравості та форми (*round*, *cow*, *bright*, *sparkling*, *lambent*). Прикметники часткового розміру передають фронтальний (*wide*) та повздовжній (*deer*) розмір із семою „великий” із позитивною конотацією. Можливим виявилось сполучення *long eyes* в контексті опису східних людей – ‘*The eyes were faintly Oriental, long*’.

Антонімічним до „великих” прикметників із боку денотативного та конотативного значень є *little*, *small*, *narrow*. Вони часто супроводжуються негативними словами-супровідниками, що передають уявлення про відсталу, нерозумну чи підлу людину: “*I got*

there I saw that he had narrow eyes and a mean mouth and I didn't like him one bit", "I saw then that he had the small slit eyes of an idiot, and the red, wet mouth".

Для деяких іменників такої антонімічності в обох компонентах значення не спостерігається. Наприклад, сполучення прикметників із словом *mouth*. При описі чоловіків як сполучення *big/large mouth*, так і *small mouth* несуть негативне навантаження: "his face, which I knew was not handsome, with its thin nose and high, bony forehead and small mouth". Хоча для жінок *small mouth* є позитивною ознакою. І навпаки, деталь роту – губи – набуває позитивної оцінки у випадку сполучення з прикметниками *big* та *large* і негативної – у сполученні з *small* і *narrow*.

Узагалі прикметник *small* унаслідок своєї історичної подібності до *narrow* розділяє з ним деякі контексти (де мова може йти про реалізацію прикметником *small* значення „вузький”) і особливості конотативного навантаження. Обидва прикметники у сполученні з іменниками *neck, arms, hand, fingers, legs, feet, back* мають позитивну конотацію та стосуються здебільшого до жінок та дітей: 'a small delicate hand', 'small girlish hand'.

Для сполучення прикметників часткового розміру з частинами тіла властивий такий розподіл: частини, що відходять від тіла, – *neck, legs, arms*, мають сильний зв'язок із прикметниками, що позначають розмір у горизонтальному напрямі – *long, short*; деталі обличчя, ладоні, стопи – *wide, broad, narrow* (див. табл. 2).

Прикметники часткового розміру горизонтального направлення – *wide, broad* – здебільшого позначають розмір деталей обличчя чоловіків, сполучаючись із декількома іменниками, і мають дещо різну конотацію. Негативну конотацію несе прикметник *wide* у сполученні з деталями обличчя. Зі зрозумілих причин сполучення *wide face* створює уявлення про огрядність та повноту: 'It showed a wide face, the cheeks slightly puffy — from over-indulgence of some sort?'. Єдина відмінність – поєднання прикметника *wide* з іменником *eyes*. Оцінне значення даного сполучення позитивне: 'Her wide eyes and waif-like cheekbones have taken Europe by storm and she is currently the toast of New York since modelling in the Calvin Klein campaign'. Прикметник *broad*, на відміну від свого синоніма, не вирізняється будь-якою конотацією. З ДА періоду, коли прикметникам були властиві сильні парадигматичні зв'язки, для збереження

обох елементів усередині ЛСГ були необхідні певні засади, що надали б обом елементам специфічних засад функціонування. Такі засади були створенні на основі синтагматичних зв'язків прикметників і слів-супровідників для кожного. Лексеми *wide* і *broad* розділяють фізичні предмети, розмір яких вони позначають. Так, прикметник *wide* сполучається з іменниками на позначення понять, які мають порожнину між двома краями (*mouth, eyes, wound*), що свідчить про його первинне значення „відкритий”, тоді як прикметник *broad* позначає суцільну широту. Найчастіше *broad* вживають для позначення частин тіла: *breast, buttock, face*. Крім цього, прикметник *wide* часто сполучається з назвами людей, виражаючи ознаку „товстий”, тоді як для другого прикметника така сполучуваність нехарактерна і більшість його слововживань зафіксована з частинами тіла, зрідка при позначенні статури людини значення прикметника наближається до значення *big*.

Прикметник *long* володіє позитивним компонентом значення в усіх сполученнях, окрім *long arms*, яке створює враження про незграбність та непропорційність, відтворюючи образ людиноподібних мавп: '*long monkey arms*', '*long swinging arms*'. Позитивна оцінка сполучення *long legs* для жінок підсилюється прикметниками *slender, thin, splendid*; для чоловіків довгі ноги мають супутньо історично важливі ознаки – це сильні та атлетичні ноги: '*Until man became a considerable predator, they did not need to fly; instead they have long, strong legs for running*'. Значущість зв'язку між прикметниками горизонтального напрямку та іменниками, що позначають кінцівки, доводять і статистичні дані. Наявність значущих показників χ^2 та К зафіксована між парою *long – short* та іменниками *arms, legs, neck* (див. табл. 2).

Найяскравіше зміну в конотації демонструє поєднання прикметника з іменником „волосся”. Спираючись на дослідження, проведені на основі літератури РНА періоду (Фішер), із впевненістю можна стверджувати, що волосся ще в цей період слугувало індикатором статі: „автори того часу часто зображали довге волосся як „природну” характеристику жінок, а коротке волосся – як „природне” для чоловіків” [9, 131] і, крім того, „жінки, що коротко підстригають волосся, не виглядають як чоловіки, а певним чином трансформуються у чоловіків” [9, 135], а „для чоловіка соромно було мати довге волосся” [9, 130]. Отже, в попередні

періоди конотаційні компоненти розподілялись так: довге волосся/жінки і коротке волосся/чоловіки володіли позитивною конотацією, коротке волосся/жінки і довге волосся/чоловіки – негативною конотацією. З часом, унаслідок появи нових тенденцій у моді, політичних та соціальних подій і змін (таких як емансипація, війни тощо), погляди на довжину волосся у представників різних статей змінилися. Довге волосся для жінки вважається безсумнівно позитивною ознакою, але короткі стрижки також заслуговують у сучасному суспільстві на позитивну оцінку, хоча і не в усіх культурах та ситуаціях: *‘No decent girls had ever had their hair cut short like that in this part of the country and even in Paris it was rare and strange and could be beautiful or could be very bad’*, *‘Most young Asian or Asian-Mauritian girls have long hair; very few have short hair’*. При описі чоловіків у сучасній англійській мові сполучення *‘long hair’* уже не несе негативного навантаження.

Частина опису людини припадає на її голос. Для опису висоти (тобто якісної характеристики) голосу здебільшого використовуються 3 прикметники: *high*, *low*, *deep*. Перші два з них означають характеристику голосу вже в СА періоді. Так, у творі Дж. Гауера знаходимо такі рядки:

*The whiche men pronounce alofte,
Nou scharpe notes and nou softe,
Nou hihe notes and nou lowe.*

Наведений уривок стосується опису музики як науки, що свідчить про узуальне вживання цих двох прикметників вже не у значенні „високий” і „низкий”, а в значенні „різкий, високочастотний” і, відповідно, „тихий, негучний”.

Пізніше у творах ранньоновоанглійського періоду *deep* вживається для позначення емоційних вигуків та мовлення, пов’язаних із напруженням чи стражданнями: *‘curses, not loud but deep’*; *‘with cursing cries and deep exclaims’*.

Ці три прикметники, крім позначення фізичних характеристик звуків, вживаються в художніх творах із метою передачі певної додаткової інформації про людину або ситуацію, в якій вона опинилась. Так, для прикметника *low* позначення якості звуку стає пріоритетним в сучасному періоді. Людина, мова якої характеризується

цим прикметником, частіше жіночої статі, або ситуативно описується паралельно прикметниками *shy, abashed, stricken* тощо; або ситуація передбачає таємницю, прихованість. Його антонім *high* частіше позначає якість звуків навколишнього світу, здебільшого неприємних – агресивний крик тварин, рокіт двигуна, шум води. Відповідно і голос, що описується як *high*, зазвичай сприймається негативно – *‘the laugh of a drunkard, high-pitched, forced, and foolish’*. З іншого боку, *high voice* також означає голос, в якому вирують емоції, як позитивні, так і негативні: *‘My voice was high with incredulity’, ‘M’Cola knelt ... ‘Oo-oo-eee-eee’, making small high noises of ecstasy’*.

Сполучення *deep voice* має досить позитивну конотацію – для жінок це ознака милозвучності й чарівності, для чоловіків – інтелектуальності та сили: *‘the forty five year old Langdon had what his female colleagues referred to as an “erudite” appeal – wisps of gray in his thick brown hair, probing blue eyes, an arrestingly deep voice, and the strong, carefree smile of a collegiate athlete’*.

Отже, крім технічних характеристик звучання голосу, прикметники часткового розміру несуть значуще оцінне навантаження при описі людини. Але здебільшого ми говоримо про оцінний компонент значення для прикметників загального розміру.

Прикметники, що позначають загальний розмір, вживаються на позначення голосу і деякі навіть розвивають додаткове значення, як от *great*. Усі приклади, зафіксовані у корпусі, реалізують значення „талановитий”: *‘Richard the Third was a wicked king – a murderer – but he was wonderful on the stage, with Burbage’s great voice and fine acting’*. Здебільшого прикметник описує значущі вокальні дані людини.

У середньоанглійському періоді основними прикметниками, що позначали інтенсивність звуку, були *gret* і *smal*. Прикметники позначали гучність мовлення і не виражали інших особливостей, зокрема, розподілу за статтю: *‘This Somonour bar to hym a stif burdoun; Was nevere trompe of half so greet a soun’*; *‘A voys he hadde as smal as hath a goot’*.

У ранньоновоанглійському періоді прикметники „великий” і „маленький” розділялись саме за принципом чоловічий і жіночий голос – *‘his big manly voice’*, *‘you shall play it (the lady) in a mask, and you may speak as small as you will. – An I may hide my face, let me play Thisby too, I’ll speak in a monstrous little voice’*, *‘Small as an eunuch, or the virgin voice’*.

В сучасній англійській мові відповідний розподіл зберігається. Якщо мовець має на меті позначити гучність і тембр голосу, вживаються два прикметники – *big* і *small*. І тут розподіл оцінного значення, наявного в прикметниках, залежить переважно від статі людини, якій належить цей голос. Так, сполучення *big voice* має позитивну оцінку у випадку опису чоловіка і негативну – для опису жінки: *‘Growing up among the tough **men** of Cornwall, Harry had come to believe that **popularity** was all; that it could be bought with **success**, and that **success** could be got by a closed fist and a **big voice**’*;

*‘Most conspicuous was a short, dark girl dressed in scarlet who had a big head, big eyes (her best feature), a big nose and a very **big voice**, which could be heard above all the other bleating, twanging, cackling, warbling, conspiratorial voices’*.

Окремо в групі стоїть прикметник *little*, який позначає внутрішній голос, голос свідомості: *‘Somewhere **buried in my brain** is a puzzled **little voice** that keeps trying to ask a question but keeps getting shushed by everyone else’*. В інших випадках прикметник має скоріше негативну конотацію – його зафіксовано з такими словами-супровідниками: *cold, bitter, dry, tense, nasty, hollow*.

Отже, аналіз даних сполучуваності прикметників розміру з іменниками, що позначають зовнішність людини, дозволив зробити певні висновки щодо можливості реалізації оцінного значення досліджуваними прикметниками. По-перше, в основному в описі людини беруть участь прикметники загального розміру, менша частка припадає на прикметники часткового розміру горизонтального напрямку і лише деякі іменники сполучаються з прикметниками, що позначають вертикальний напрямок розміру.

Звісно, не всі прикметники розміру передають додатково оцінне значення, для деяких сполучень „прикметник розміру + іменник (зовнішність)” відсутня постійна конотація. Але зафіксовані прикметники, для яких передача оцінки переважає над позначення розміру: *great, little*. Деякі прикметники із семою „великий”, такі як *great, high, deep* і *tall*, володіють конотацією з позитивним знаком для всіх сполучень, в яких вони виступають. Слід відмітити, що прикметники із семою „маленький” не характеризуються подібною постійністю. Прикметники змінюють знак конотації в залежності від іменника, який вони характеризують: при цьому знаки оцінок відповідають антонімічним відношенням за семами „великий –

маленький”. Так, прикметники *small, little, narrow* мають позитивну конотацію у сполученні з *hands, feet, mouth* і негативну – з *eyes, lips, частково mouth*; а їх антоніми – *big, large, wide/broad* – мають у сполученні з вказаними іменниками конотацію з протилежним знаком.

Окрім прикметників розміру, для яких передача оцінного значення є невідомою властивістю їх вживання в досліджуваному контексті, ми вирізняємо сполучення „прикметник розміру + іменник (зовнішність)”, для яких оцінне значення характерне в більшості випадків, і такі сполучення, в яких наявне додаткове уявлення про описуваний іменник.

Перші сполучення, на нашу думку, своєю появою завдячують різноманітним екстра- та інтралінгвальним факторам. Встановлюється оцінний компонент значення таких сполучень через контекст та загальні культурно-соціальні дані, як-от уявлення про стандарти краси, співвідношення фізичної форми та внутрішнього розвитку тощо. Так, негативну оцінку сполучення *long arms* отримало через аналогію з первісною людиною та мавпами.

Другий тип сполучень набуває конотацію здебільшого через інтралінгвальні фактори. Тут вступають у дію і етимологія (*big man – large man*), і звуко символізм, і синтагматичні та парадигматичні відносини. Виявляємо оцінний компонент значення такого типу сполучень головно через слова-супровідники.

Прикметники розміру по-різному функціонують у контекстах опису людей різного віку та статі. Незаперечний той факт, що прикметники із семою „маленький” стосуються жінок, дітей та людей похилого віку, що передає загальні принципи зовнішності людей. Прикметники розміру здатні не тільки розділяти функціонування за гендерним принципом, але й здійснювати на основі цього принципу становлення оцінного компонента значення. Так, сполучення *small mouth* має позитивну конотацію при описі жінки й негативну для чоловіка.

Зв'язок усіх категорій між собою зумовлює якщо не повний перехід елементів, що виражають одну з категорій, до іншої, то принаймні частковий перетин елементів цих категорій. Значний потенціал прикметників розміру для вираження оцінки безсумнівний з огляду на функціонування сучасних *great, little, high* тощо, початкове значення яких було пов'язане лише з передачею розміру як такого. Більшість інших прикметників розміру реалізують оцінку або принаймні додаткове уявлення як частину можливої оцінки при описі зовнішності

людини. Отже, потенційно важливе визначення додаткових компонентів значення, що їх реалізує прикметник в поєднанні з іменником, для визначення можливої еволюції його оцінного компонента значення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Апресян Ю. Д. Основания системной лексикографии / Апресян Ю. Д. // Языковая картина мира и системная лексикография / В. Ю. Апресян, Ю. Д. Апресян, Е. Э. Бабаева и др.; отв. ред. Ю. Д. Апресян. – М. : Языки славянских культур, 2006. – С. 33-160. – (Studia philologica).
2. Бессонова О. Л. Оцінний тезаурус англійської мови : когнітивний і гендерний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / О. Л. Бессонова. – К., 2003. – 39 с.
3. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки / Е. М. Вольф. – М. : Наука, 1985. – 228 с.
4. Левицкий В. В. Семасиология / В. В. Левицкий. – Винница : Нова Книга, 2006. – 512 с.
5. Островська О. М. Лінгвостилістичні засоби реалізації категорії оцінки (на матеріалі американської художньої прози) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04. „Германські мови” / О. М. Островська. – Львів, 2001. – 20 с.
6. Рахилина Е. В. Когнитивный анализ предметных имен: Семантика и сочетаемость / Е. В. Рахилина. – М. : Русские словари, 2000. – 415 с.
7. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1996. – 288 с.
8. Урысон Е. В. Семантика величины // Е. В. Урысон // Языковая картина мира и системная лексикография / [редкол. : В. Ю. Апресян, Ю. Д. Апресян, Е. Э. Бабаева и др.] ; отв. ред. Ю. Д. Апресян. – М. : Языки славянских культур, 2006. – С. 711–758. – (Studia philologica).
9. Fisher W. Materializing gender in early modern English literature and culture / Willy Fisher // Cambridge Studies in Renaissance. – Literature and Culture 52. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. – viii, 224 p.
10. Martin J.R. The Language of Evaluation / J.R. Martin, P. White. – New York : Palgrave Macmillan, 2008. – 278 p.
11. The Concise Oxford Dictionary of English / ed. by T. F. Hoad. – Oxford : Clarendon Press, 1993. – XVI, 552 p.
12. The Oxford Dictionary of English Etymology / ed. by C.T. Onions. – Oxford : Oxford University Press, 1966. – 1025 p.

Таблиця 1

**Розподіл вживання прикметників розміру з іменниками
на позначення зовнішності людини**

	big	great	large	small	little	high	tall	deep	wide	broad	narrow	long	short
<i>1</i>	2	3	4	5	6	7	8	9	0	1	2	3	4
man	213	(129)	48	88	(305) +	0	172 +	0	5	2	0	0	36
woman	28	(4)	23 -	20	67 +	0	33 +	0	3	0	0	0	2
girl	25	(7)	2	48	(20)	0	30 +	0	0	0	0	0	0
boy	21	(2)	5 -	218	(17)	0	33 +	0	1	0	0	0	3
figure	(3)	(13)	18	2	17	0	4 +	0	0	1	0	0	6
leg	4 +	6	0	1	20 с; о	0	0	0	0	0	0	53 +	15 -
feet	42	0	16	20 +	25	0	0	0	0	0	4 +	0	0
arm	1	0	0	2 +	0	0	0	0	0	0	1	16 -	7
hand	40	0	28	45	17	0	0	0	0	2	2 +	8 +	0
back	0	1	0	1	5	0	0	0	2	0	7	3	0
head	15 -	4	21 -	35	6	0	0	0	1	0	0	0	0
face	10	10	15	28	20	0	0	0	5 -	13	0	7	0
eyes	40 +	5	40 +	24 m-	72 m-	0	0	15 +	42 +	0	14 -	4	0
lips	2 +	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4 -	7	0
ears	5 -	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
forehead	1	0	0	0	0	32 +	0	0	8	3	0	0	0
cheek (bones)	0	0	2	0	0	55 +	0	0	1	4	0	0	0

Продовження табл. 1

<i>1</i>	2	3	4	5	6	7	8	9	0	1	2	3	4
mouth	10 -	0	5 -	20 f+;m-	5	0	0	0	13	0	2	6	0
nose	30	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	23 -	4
hair	0	4	0	0	0	2	0	0	0	0	0	220 f+;m	120 m+;f
neck	1	5	0	4 +	0	0	0	0	0	1	1	27 +	8 -
$\Sigma=3200$	491	190	233	566	596	116	272	15	81	26	35	378	201

Умовні позначення: + – у сполучення позитивна конотація, - – у сполучення негативна конотація; m – сполучення вживається здебільшого при описі чоловіків; f – жінок; c – дітей; o – людей похилого віку.

Таблиця 2

**Сума χ^2 та коефіцієнт K для лексичної сполучуваності
прикметників розміру**

	big	great	large	small	little	high	tall	deep	wide	broad	narrow	long	short
<i>1</i>	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
man	40 0,1	126 0,2			136		142						
woman			8,5 0,05		44		24						
girl	1,4			33			36						
boy				687			2,7						
figure		24	42 0,11		2,7								
leg												118	7,11
feet	49 0,12		10 0,05	0,1	1,7								
arm												59	18
hand	19 0,06		34 0,10	20									
back	-				0,75						226		
head	0,6		42	36									
face		2,28	7	5,2					2	175			
eyes			29		16,6			173	217		49		

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
lips												22 0,08	
ears	17 0,12												
forehead						601,16			44				
cheek						(1000)							
mouth				9,7					89				
nose	45		5,9									33 0,1	
hair												998 0,56	531 0,4
neck		1,9										95 0,2	9,3 0,05

*Анастасія Слухай
(Київ)*

СЕМАНТИКА ПЕРШОЕЛЕМЕНТА БУТТЯ „ВОДА” У ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКИХ САКРАЛЬНИХ ТЕКСТАХ (на матеріалі загадок)

Розглянуті лінгвoseміотичні параметри образів першоелементів буття у германському міфі. Проаналізовано один із найбільш символічно значущих і продуктивних серед них, а саме образ першоелемента буття „вода”, у давньоанглійських загадках. Наведено перелік вербалізаторів водної символіки та їх значення в широкому контексті англосаксонського міфу та у вузькому контексті давньоанглійського лудичного тексту.
Ключові слова: давньоанглійська мова, давньоанглійська загадка, Ексетерська книга, образ, художній образ, етнічний міф, першоелементи буття.

Рассмотрены лингвoseмиотические параметры образов первоэлементов бытия в германском мифе. Проанализирован один из наиболее символически значимых и продуктивных таких образов, а именно образ первоэлемента бытия «вода», в древнеанглийских загадках. Приведен список вербализаторов водной символики и их значений в широком контексте англосаксонского этнического мифа и в узком контексте древнеанглийского лудического текста.